

Het beoordelen van welzijn

Herman Vermeer

Welzijnsverbetering van zeugen is een belangrijk doel van de systeemvergelijking. Omdat er vaak verschil van mening bestaat over welzijn in verschillende systemen is beoordeling van het welzijn van cruciaal belang voor het onderzoek en moet het welzijn "gemeten" worden. Welzijn kan echter niet in cijfers uitgedrukt worden. Wel kan een aantal zaken gemeten worden, die samen een welzijnsbeoordeling mogelijk maken. Op deze manier kan een rangorde naar welzijn gemaakt worden.

Inleiding

De belangrijkste reden om onderzoek te doen naar groepshuisvesting van zeugen is het verbeteren van het welzijn. In het algemeen kan gesteld worden dat het leven in groepen beter tegemoet komt aan de eisen van het dier. Het kunnen uitvoeren van sociaal en verkennend gedrag zijn dan wezenlijk. Het is echter de vraag of groepshuisvesting onder de huidige houderijomstandigheden een verbetering van het welzijn betekent. Daarom is een belangrijk onderdeel van het onderzoek de beoordeling van het welzijn van de zeugen.

Het meten van welzijn

Welzijn is moeilijk in cijfers uit te drukken en wordt vaak gevoelsmatig beoordeeld. Vaak worden daarvoor menselijke maatstaven gehanteerd. Toch bestaat er een aantal algemeen geaccepteerde maatstaven, die samen een beoordeling van het welzijn kunnen ondersteunen. Zo zijn goede produktie en gezondheid voorwaarden voor een goed welzijn. Bovendien geven huidbeschadigingen, gedragskenmerken en hormoonspiegels informatie over het welzijn van het dier. Samen met een aantal deskundigen in Nederland zijn beoordelingscriteria opgesteld. De verkregen onderzoeksresultaten worden na afloop van het onderzoek beoordeeld op basis van de opgestelde criteria.

Gezondheid en produktie

Een goede gezondheid is van wezenlijk belang voor een goed welzijn. Dit uit zich in weinig veterinaire behandelingen en weinig sterfte onder de

biggen. Verder zal ook de gebruiksduur van de zeugen langer zijn als er weinig gezondheidsproblemen zijn. Per systeem zal het aantal en soort behandelingen worden geregistreerd.

Een goede gezondheid en een lage biggensterfte komen tot uiting in goede produktiecijfers. Dit betekent dat het aantal geboren biggen, het percentage biggensterfte, het interval spenen-bronst, het percentage terugkomers en het vervangingspercentage een belangrijk onderdeel vormen van de welzijnsbeoordeling.

Beschadigingen

Beschadigingen aan huid en klauwen hebben een negatieve invloed op het welzijn. Beschadigingen die door rangordegevechten worden veroorzaakt zijn meestal tijdelijk en genezen snel. Chronische beschadigingen veroorzaakt door stalinrichting of agressie rond het voeren vormen een sterkere aantasting van het welzijn. Het aantal beschadigingen aan de huid wordt gemeten op twee momenten: op één week na het vormen van een nieuwe groep en één maand voor het werpen.

Beschadigingen aan de klauwen en kreupelheid worden aan het einde van de dracht geregistreerd. Naast de verschillen tussen systemen, wordt ook gekeken naar het verschil tussen zeugen die op betonnen of op gietijzeren roosters worden gehouden.

Gedrag

Afwijkend of stereotiep gedrag ontwikkelt zich in een omgeving waarin zeugen zich moeilijk aan kunnen passen. Stereotiep gedrag uit zich in herhalende, monotone en doelloze handelingen

Bekende voorbeelden zijn schijnkauwen en stang- of kettingbijten. Heeft een zeug dit gedrag eenmaal ontwikkeld, dan blijft ze het uitvoeren

Het kan dus zijn dat er in het verleden iets mis was, het kan ook zijn dat er nu iets mis is aan de omgeving. Stereotiep gedrag wordt daarom ook wel een "gedragsslitteken" genoemd.

Het welzijn van een zeug die stereotiep gedrag uitvoert, hoeft niet minder te zijn dan van een zeug die dat niet doet. Wel kan geconcludeerd worden, dat in een systeem waarin meer stereotiep gedrag voorkomt er meer zaken aan de huisvesting of voeding ontbreken. In de systeemvergelijking zal eenmaal per maand de hoeveelheid stereotiep gedrag per zeug worden geregistreerd na de middagvoeding.

Ook de activiteit en de exploratiemogelijkheden vormen een onderdeel van de welzijnsbeoordeling. Activiteiten die worden ondernomen om het hok te verkennen kunnen als positief gewaardeerd worden. Te weinig activiteit kan uitgelegd worden als angst om zich in de groep te begeven. Oriënterende metingen zullen aan moeten geven of dit kenmerk bruikbaar is voor de welzijnsbeoordeling.

Stereotiepgedrag uit zich onder andere in schijnkauwen.

Opfokzeugen

Opfokzeugen vormen een kwetsbare categorie in een groep zeugen. Ze staan vaak laag in de rangorde en hebben soms moeite zich aan te passen. Ervaringen uit het verleden geven aan dat opfokzeugen die zich slecht aan kunnen passen slecht groeien. Ze worden verjaagd tijdens het eten, zijn angstig en verspillen veel energie aan stress. De groei van opfokzeugen tijdens de eerste dracht is dus een maat voor het functioneren in de groep. Opfokzeugen die goed in de groep functioneren zullen zich ook goed ontwikkelen. Bij het verplaatsen naar de dek/drachtafdeling en bij het verplaatsen naar de kraamstal zullen de (opfok)zeugen worden gewogen.

Hormoonspiegels

Bepaalde hormoonspiegels of bloedwaarden kunnen een indicatie geven van stress. Het regelmatig afnemen van bloed is zelf echter ook al een stress-factor en kan het functioneren van de bedrijfssystemen verslechteren. Er is daarom besloten om geen bloed te tappen. Wel kan het stresshormoon cortisol gemeten worden in speeksel. Het nemen van speekselmonsters om cortisolgehalten te bepalen wordt op dit moment onderzocht.

Overzicht van de kengetallen die gebruikt worden bij de welzijnsbeoordeling:

- aantal en soort veterinaire behandelingen;
- levend geboren biggen per toom;
- biggenstefte in de zoogperiode;
- interval spenen-bronst;
- groei tijdens eerste dracht (jonge zeugen onder stress groeien slecht);
- vewangingspercentage en vewangingsredenen
- huid- en klauwbeschadigingen;
- stereotiep gedrag (m.n. looskauwen en stangbijten);
- cortisol (stresshormoon). ■